PAŃSTWOWY

TEATR

im. AL. FREDRY

LAS

Premiera 25 grudnia 1957 roku

GNIEZNO

1957/58

JERZY JĘDRZEJEWICZ

Aleksander Ostrowski - LAS

Druga połowa wieku XIX zaznaczyła się w Rosji całym szeregiem wstrząsów i przeobrażeń społecznych. Po długotrwałym okresie surowych rządów Mikołaja I (1825-1855), kiedy to została zduszona wszelka myśl wolna, w zarodku stłumione wszelkie odruchy rewolucyjne i kiedy układ stosunków społecznych i politycznych pozornie się ustabilizował — nastąpiła fala wzburzenia powszechnego. Bezpośrednim jego powodem była opłakana w skutkach wojna krymska (1853-1856) prowadzona przez Rosję z Turcją i jej sprzymierzeńcami — Anglią, Francją i Sardynią. Wojna ta wykazała kruchość i chwiejność podstaw organizacyjnych caratu. Bohaterstwo żołnierza rosyjskiego nie mogło przesłonić faktu, iż administracja cywilna i wojskowa była niedołężna i przekupna, wskutek czego wojna przeciągała się i wyniszczała kraj, a w rezultacie nie przyniosła państwu żadnych korzyści moralnych ani materialnych. Stało się jasne dla wszystkich, że ustrój pańszczyźniano-feudalny przeżył się do reszty, że na nim opierać egzystencji państwa i narodu dłużej nie można że konieczne są natychmiastowe reformy. Szybko rosnące w siłę mieszczaństwo również parło do reform społecznych, bez których był nie do pomyślenia rozwój kapitalizmu. W r. 1861 doszło wreszcie do ogłoszenia tzw. reformy włościańskiej, która przyniosła wprawdzie chłopom wolność osobistą, ale zostawiła ich w niewoli ekonomicznej u obszarników. Ci zaś zaczęli tracić stopniowo swój stan posiadania na rzecz nowej burżuazji handlowo-przemysłowej. Władzę polityczną te dwie klasy społeczne (burżuazja i ziemiaństwo) podzieliły między sobą w drodze kompromisu, ale potęga finansowa pod koniec XIX wieku w dużym stopniu wypadła z rąk ziemiaństwa. Pod naciskiem kapitalizmu szlachta musiała ustępować ze swoich gniazd rodowych; traciła przy tym nie tylko swoją dotychczasową bazę materialną, ale też swoje moralne właściwości. Zdeklasowani szlachcice przenosili się do miast i tu szukali łatwych zarobków dla podtrzymania stopy życiowej, do której byli przyzwyczajeni, rzucali się w wir najrozmaitszych interesów, czasami dość ryzykownych i niezbyt uczciwych, zawierali małżeństwa z córkami bogatych kupców itd.

ZE ZBIORÓW
Działu Dokumentacji ZG ZASP

Jednym z pierwszych pisarzy rosyjskich, którzy w dziełach swoich przedstawili ekonomiczny i moralny rozkład ziemiaństwa rosyjskiego, był Aleksander Ostrowski.

Świetny ten dramaturg urodził się w r. 1823 w Moskwie, w rodzinie urzędnika, który po kilkunastu latach pracy w tzw. Senacie Rządzącym uzyskał prawo stawania w sądzie w charakterze obrońcy i wkrótce dorobił się znacznego majątku. Mając dobrze prosperującą kancelarię adwokacką ojciec Aleksandra Ostrowskiego chciał syna skierować również na drogę kariery prawniczej i kiedy ten skończył gimnazjum, nakłonił go do wstąpienia na wydział prawny Uniwersytetu Moskiewskiego. Uniwersytet Moskiewski wśród tej ponurej nocy mikołajowskich rządów jaśniał jak potężne ognisko wiedzy i myśli postępowej. Wykładali tam wówczas profesorowie, którzy, jak np. słynny historyk Granowski, byli zdecydowanymi przeciwnikami pańszczyzny i absolutyzmu i umieli porwać za sobą młodzież. Paroletni pobyt w murach uniwersytetu wywarł duży wpływ na ukształtowanie się poglądów i ideałów młodego Ostrowskiego. Doszedł on jednak do przekonania, że kariera prawnicza nie odpowiada jego pragnieniom, i rzucił studia uniwersyteckie. Już bowiem dawno poczuł w sobie żyłkę pisarską i zamiłowanie do teatru. W owym czasie w Moskwie istniał (od r. 1824) znakomity Teatr Mały. Na jego deskach scenicznych występowali tacy genialni aktorzy jak Szczepkin i Moczałow; tam wystawiono po raz pierwszy nieśmiertelne dzieła Gogola („Rewizor"), Gribojedowa („Biada mądremu") i Puszkina („Borys Godunow"). Ostrowski stał się już w latach młodzieńczych gorącym wielbicielem i bywalcem tego teatru, a później — aż do końca życia (tj. do roku 1886) — jednym z jego najbliższych współpracowników — dramatopisarzy.

Przedtem, zanim się jeszcze poświęcił całkowicie twórczości literackiej (ściślej mówiąc dramatycznej), co ostatecznie nastąpiło w r. 1851, Ostrowski pracował przez szereg lat w różnych instytucjach sądowych, m. in. w sądzie handlowym, co dało mu możność poznania życia niejako od strony kulis. Poznał tam cały splot interesów, podstępnych knowań, złośliwych bankructw i wszelkiego rodzaju oszustw stanowiących treść epoki rozwijającego się w szybkim tempie kapitalizmu. Poznał ludzi — obłudnych mieszczan, przekupnych urzędników, zrujnowanych i wykolejonych szlachciców. Wszystkie doświadczenia i obserwacje z tego okresu wykorzystał później w swoich dziełach — komediach i dramatach.

Twórczość Ostrowskiego (obejmująca około 50 dzieł oryginalnych, nie licząc przekładów) należy do epoki tzw. realizmu krytycznego. Obok Turgieniewa, Tołstoja, Niekrasowa,

Pleszewski Zakład Mechaniczny
i Odlewnia Żeliwa
PLESZEW WLKP.

ulica Sienkiewicza
Nr 34/36

FAMOT

Telefony
35 i 36

PRODUKUJĄ

Piły taśmowe

Piły tarczowe

Frezarki

Wiertarki oscylacyjne

Tokarki

– DO OBRÓBKI DREWNA

Ponad 70 lat doświadczenia pozwoliły naszym Zakładom osiągnąć wysoką sprawność w budowie obrabiarek do obróbki drewna.

Zakłady nasze są wyposażone w nowoczesne urządzenia i zatrudniają wysoko kwalifikowanych pracowników technicznych.

Spółdzielnia Pracy
Branży Skórzanej
„FUTRO - GARBA"
P O Z N A Ń
ul. Chwaliszewo nr 58/59
Tel. 29-07 i 43-32

ODDZIAŁ W GNIEŹNIE
ul. Witkowska 16

przyjmuje do wyprawy
wszelkie skóry futerkowe

Specjalność skóry baranie –
wyprawa i uszlachetnianie

Spółdzielnia prowadzi w Poznaniu
punkt skupu i renowacji używanych
wyrobów futrzarskich przy
ulicy Walki Młodych Nr 8

MARIVAUX

IGRASZKI TRAFU I MIŁOŚCI

KOMEDIA W TRZECH AKTACH

Komedię *Marivaux* Igraszki trafu i miłości reżyserował znany reżyser, aktor i pedagog teatralny EDWARD ŻYTECKI. Reżyser EDWARD ŻYTECKI jest od lat pracownikiem Państwowego Teatru im. Stanisława Wyspiańskiego, gdzie ponadto reprezentuje Koło Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu ZASP jako jego Przewodniczący. W ogólnopolskim Festiwalu Sztuk Rosyjskich i Radzieckich reżyser ŻYTECKI otrzymał nagrodę za inscenizację „Mieszczan" Gorkiego. Jest on także Laureatem Nagrody Teatralnej m. Katowic.

PAŃSTWOWY TEATR IM. ALEKSANDRA FREDRY W GNIEŹNIE

ALEKSANDER OSTROWSKI

LAS

Komedia w pięciu aktach

Tłum. Jerzy Jędrzejewicz

O S O B Y

RAISA PAWŁOWNA GURMYSKA bogata obywatelka ziemska		Maria Szczęsna
AKSINJA DANIŁOWNA (AKSJUSZA) powinowata Gurmyskiej		Maria Deskur
EUGENIUSZ APOŁŁONOWICZ MIŁONOW	bogaci sąsiedzi Gurmyskiej	Edmund Derski
UAR KIRYŁYCZ BODAJEW		Edward Kozłowski
IWAN PIETROWICZ WOSMIBRATOW kupiec handlujący drzewem		Antoni Chęciński
PIOTR jego syn		Kazimierz Woźniak
ALEKSY SJERGIEJEWICZ BUŁANOW		Tadeusz Gochna
GIENADIJ NIESCZASTLIWCEW	wędrowni aktorzy	Władysław Badowski
ARKADIJ SCZASTLIWCEW		Władysław Szypulski
KARP lokaj Gurmyskiej		Jan Barski
ULITA klucznica		Halina Łuszczewska
TIERIEŃKA chłopiec na posyłki		* * *

Rzecz dzieje się w domu Gurmyskiej

Reżyser Władysław Szypulski

Scenograf Roman Feniuk

Asystent reżysera Jan Barski

Inspicjent	SYLWESTER BANASZAK
Sufler	JADWIGA CHĘTKO

Kierownik techniczny	JÓZEF POLEROWICZ
Pracownia kraw. damska	KLARA BOROWSKA MARIA DYBOWSKA
Pracownia kraw. męska	HENRYK FONFARA
Pracownia stolarska	WITALIS STRZELECKI
Pracownia malarska	TADEUSZ BIAŁKIEWICZ
Pracownia perukarska	PIOTR MARKIEWICZ ZOFIA WOŹNIAK
Pracownia tapicerska	IGNACY JANOWSKI
Pracownia ślusarska	FRANCISZEK OSIŃSKI
Światła	LUDWIK SZAJDA
Rekwizytor	LEON WOLNY
Brygadier sceny	SZCZEPAN KASPRZAK

Przejeżdżając trasą Warszawa – Poznań

wstąp do

Kutnowskich Zakładów Gastronomicznych

RESTAURACJA

Polonia

KUTNO, PLAC 19 STYCZNIA 6, TEL. 2805

Czekają na ciebie smaczne posiłki oraz
przyjemna i fachowa obsługa!

Mazowiecka Wytwórnia Produktów Zielarskich
KUTNO, UL. PRZEMYSŁOWA Nr 7, TELEFON 2462

produkuje jako jedyny wytwórca w Polsce lecznicze mieszanki ziołowe

CHOLAGOGA II
DEGROSAN
DIGESTOSAN
NERVOSAN
NORMOSAN
REKTOSAN
PYROSAN
PEKTOSAN
REUMOSAN
SEPTOSAN
SKLEROSAN
TANNOSAN
UROSAN
I INNE ZIOŁA LECZNICZE

W przygotowaniu są trzy nowe mieszanki lecznicze
CARDIOSAN, PULMOSAN i DIABETOSAN

Nasze wyroby nabyć można we wszystkich aptekach i drogeriach

GMINNA SPÓŁDZIELNIA
„SAMOPOMOC CHŁOPSKA"
Zbąszyń, ul. Wolsztyńska 27/28
Tel. 20

PROWADZI

maszyny i narzędzia rolnicze w szerokim asortymencie
materiały budowlane
wszelkiego rodzaju pasze treściwe
środki ochrony roślin
artykuły pszczelarskie i wędkarskie
nawozy sztuczne

ZAPRASZAMY DO NASZYCH KAWIARŃ
„Nad Odrą" i „Muzycznej"
w których polecamy doskanałą kawę i wyroby cukiernicze oraz dania garmażeryjne.
Co sobotę dancing!

Dnia 11 listopada 1957 roku uruchomiliśmy
Szkołę Przysposobienia Rolniczego
z dwuletnim okresem nauczania. Kierownictwo Szkoły przyjmuje jeszcze dalsze zgłoszenia kandydatów.

Sałtykowa-Szczedrina i innych wybitnych przedstawicieli tego kierunku Ostrowski zajmuje poczesne miejsce w dziejach literatury rosyjskiej. Z namiętną pasją zwalczał on przejawy zacofania, ciemnoty, kołtuństwa, demaskował zło tkwiące w ustroju społecznym Rosji. Ostrze jego satyry wymierzone było zarówno przeciwko zdegenerowanej warstwie obszarniczej, jak i przeciwko tępemu a chciwemu mieszczaństwu. Nie szczędził też najzjadliwszej krytyki pod adresem przekupnej biurokracji carskiej.

Ostrowski nie był rewolucjonistą w ścisłym znaczeniu tego słowa, ale był niewątpliwie szczerym demokratą, a jego trafna, ostra i wnikliwa krytyka panujących stosunków, zawarta w jego dziełach, stała się — może nawet wbrew intencjom autora — czynem iście rewolucyjnym. Tak właśnie ocenili wartość ideową dzieł Ostrowskiego współcześni mu, wybitni demokraci-rewolucjoniści, pisarze tej miary, co Dobrolubow, Czernyszewski i Hercen.

Ostrowski jak rzadko kto zasługuje na miano „człowieka teatru". Wszystko cokolwiek zdziałał w ciągu swego pracowitego życia — zdziałał z myślą o teatrze. Współpraca Ostrowskiego z Teatrem Małym, którego repertuar stale zasilał swoimi utworami i na którego scenie odbyły się prapremiery wszystkich jego wybitniejszych sztuk — przeszła do historii. Ostrowski wszystkie wolne od pracy literackiej chwile spędzał w tym teatrze, pomagając reżyserować albo nawet sam reżyserując swoje sztuki, a z bracią aktorską żył na serdecznej, przyjacielskiej stopie. Dola aktora, zwłaszcza prowincjonalnego, była przedmiotem głębokiej troski i wielu poczynań znakomitego dramatopisarza, zmierzających do zapewnienia aktorom należytej pozycji w społeczeństwie, zarówno materialnej jak i moralnej. Wiemy, jaką cierpniową drogę musiał przejść w warunkach ustroju kapitalistycznego każdy aktor, zanim zdołał się wybić i stworzyć sobie znośne warunki egzystencji. Z inicjatywy Ostrowskiego powstało w r. 1865 „Kółko Artystyczne", które przetrwało, aż do śmierci pisarza. Stało się ono jakby szkołą dramatyczną i dało scenie moskiewskiej wielu sławnych aktorów (m. in. M. Sadowskiego, O. Sadowską i P. Strepietową).

Te węzły, które łączyły Ostrowskiego z teatrem i z aktorami oraz jego demokratyczne poglądy społeczne, które mu kazały widzieć w szlachcie klasę zacofaną, niepożyteczną, a nawet wręcz szkodliwą dla interesów narodu jako całości — stały się bodźcem do napisania jednej z najpiękniejszych komedii, jakie wyszły spod pióra Ostrowskiego, a mianowicie komedii w pięciu aktach pt. „L A S".

Sztuka ta — to niezwykle cięta i dowcipna satyra na obszarników. Bohaterką jej jest mocno podstarzała, ale kochliwa dama, obywatelka ziemska, Gurmyska, która po wesoło spędzonych w stolicy latach młodości osiadła w swoim majątku i powoli wyprzedaje go, pozwala na wyrąb lasu, kawałek za kawałkiem, aby utrzymać dwór na odpowiednim poziomie i zdobyć sobie za pieniądze męża. Nabywcą lasu jest nowobogacki, prowincjonalny kupiec, Wosmibratow. Kandydata na męża Gurmyska znalazła w osobie młodszego od niej o połowę, głupiego, niedouczonego, aczkolwiek na swój sposób sprytnego gimnazjalisty, niejakiego Bułanowa — potomka zrujnowanej rodziny szlacheckiej. Gurmyska jest typową przedstawicielką klasy, która będąc skazana na zagładę traci resztki ambicji, honoru i rozumu. Najwymowniejszym świadectwem moralności tej damy jest jej stosunek do ubogiej krewnej, Aksjuszy, przebywającej we dworze na łaskawym chlebie. Gurmyska odmawia Aksjuszy niewielkiej kwoty pieniężnej na posag, wskutek czego nieszczęśliwa dziewczyna o mało nie popełnia samobójstwa. Gdyby nie wspaniałomyślna ofiara innego znowu kuzyna Gurmyskiej, również biednego, choć sławnego aktora Niesczastliwcewa, który po długich latach tułaczki przyszedł odwiedzić swoją ciotkę — los biednej Aksjuszy byłby tragiczny do końca.

Ów aktor Niesczastlicew jest jedną z najciekawszych i najpiękniejszych postaci komedii. Ów Don kichot rosyjski, jak go niektórzy nazywają, to typ nowego człowieka w okresie klasowych przemian społeczeństwa, człowieka, który dobrowolnie nie zrywa wszelkie nici łączące go z pasożytniczą warstwą ziemiańsko-szlachecką i o własnych siłach, przez głód i nędzę, własną pracą toruje sobie drogę w życiu — zawsze z myślą o sztuce, która w jego przekonaniu jest rodzajem służby społecznej.

Tworząc postać Niesczastliwcewa autor wyraził w ten sposób swoją głęboką sympatię do aktorów, wielkie uznanie dla ich ofiarnej i pożytecznej, a nie zawsze docenionej pracy. Jego też ustami, ustami szlachetnego pracownika teatru, w słowach zaczerpniętych ze znanej tyrady szyllerowskiego Karola Moora — bohatera tragedii pt. „Zbójcy" — wyraził Ostrowski swój pogląd o klasie obszarniczej, wydał na nią wyrok potępienia.

Niesłychanie interesująca fabuła „Lasu", pełna komizmu a zarazem prawdziwej poetyczności, świetnie przedstawiane postacie osób działających, zalety kompozycji i języka — wszystko to sprawia, że „Las" do dziś dnia jest utworem, który nie stracił rumieńców życia, zwycięsko wytrzymał próbę czasu, jako dzieło wysokiej wartości ideowej i artystycznej.

ZE ZBIORÓW
Działu Dokumentacji ZG ZASP

Cena zł. 1,80

Dyrektor i Kierownik Artystyczny Teatru Eugeniusz Aniszczenko

---

WYDAJE PAŃSTWOWY TEATR IM. AL. FREDRY W GNIEŹNIE

Gnz. Gniezno — 5000 zam. 2477 10.57 K.Gm-12-57